

Tadqiqot UZ

**ЎЗБЕКИСТОН
ОЛИМЛАРИ ВА
ЁШЛАРИНИНГ
ИННОВАЦИОН
ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
ТАДҚИҚОТЛАРИ
МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

2021

- » Хуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидағи изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Crossref

CONFERENCE.UZ

30 APRIL
№27

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 27-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
13 -ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
27-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-13**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN
27-MULTIDISCIPLINARY ONLINE DISTANCE
CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-13**

ТОШКЕНТ-2021

УУК 001 (062)
КБК 72я43

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2021]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 27-кўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 30 апрель 2021 йил. - Тошкент: «Tadqiqot», 2021. - 9 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишиланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илфор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1.Хуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б.,ю.ф.н. Юсувалиева Раҳима (Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2.Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна(Фаргона давлат университети)

3.Тарих саҳифаларидағи изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4.Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманганд мухандислик-қурилиш институти)

5.Давлат бошқаруви

Доцент Шакирова Шохида Юсуповна (Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети)

6.Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна(Андижон давлат университети)

7.Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш худудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Раҳматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Воҳидова Меҳри Ҳасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят ҳалқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброҳимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобоҳонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чарiev Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Мусиқа ва ҳаёт

Доцент Чарiev Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқаюм Раҳимбердиевич (Наманганд мухандислик-курилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманганд мухандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.Ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаҳхоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўқтам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг хаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулдор.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

**АРХИТЕКТУРА ВА ДИЗАЙН ЙЎНАЛИШИ
РИВОЖЛАНТИРИШ**

1. Jumaboyev Nabi Pardaboyevich, Turdibekov Asilbek G'ofur o'g'li O'QUVCHILARNI CHIZMACHILIK FANI ORQALI LOYIHALASH VA DIZAYNGA QIZIQTIRISH.....	7
---	---

АРХИТЕКТУРА ВА ДИЗАЙН ЙЎНАЛИШИ РИВОЖЛАНТИРИШ

O'QUVCHILARNI CHIZMACHILIK FANI ORQALI LOYIHALASH VA DIZAYNGA QIZIQTIRISH

Jumaboyev Nabi Pardaboyevich

Guliston davlat universiteti doktoranti,
nabijumaboyev@gmail.com, Q998996421785

Turdibekov Asilbek G'ofur o'g'li
Guliston davlat universiteti talabasi

Annotatsiya: loyihalash va dizaynga tushuncha berib o'tilgan, chizmachilik fanida o'quvchilarni mavzuga qiziqtirish va ularning fazoviy tasavvurlarini boyitishda loyihalash va dizaynning o'rni haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: chizmachilik, konstruktiv tuzilish, proyektsiya, grafik tasvir, o'lcham, shakl.

Hozirgi XXI asr yani texnika texnologiyalar asridir. Shunday ekan, xo'jalik hayotimizda ishlatajigan har bir uy-ro'zg'or buyumlari, maishiy texnikalar zavod va fabrikalarda ishlab chiqariladi, ishlab chiqarishdan avval uning loyihasi va dizayni soha mutaxassislari tomonidan shakllantirib olinadi. Loyihalash esa chizma orqali chiqariladi. Eng qadimgi fanlardan biri bu – chizmachilikdir. Bu fan zamonlar osha shakllanib va turli qismlarga bo'linib keldi.

Turli sohalarda yangi buyumlarni konstruksiyalash amaldagilarni takomillashtirish yoki qayta ishlab chiqish loyihalash deyiladi. Amaliyotdagi detalning ko'rinishi o'ziga jalg qila oladigan holda uning ko'rinishini go'zal va chiroyli hamda bejirim shaklda o'zgartirish, vaznini ham kamaytirib, foydalanish uchun qulay qilib qayta loyihalash ham dizayn deyiladi.

Biz hayotimizni zamonaviy ilm-fan va texnologiyalarsiz tasavvur qila olmaymiz. Yuqorida aytganimizdek har bitta texnologik detallar loyihalash orqali bajariladi. Demak loyihalash va dizayn hayotimizda muhim o'ringa ega ekanligini ta'kidlash lozim. Loyihalash va dizayn bu chizmachilik fanining bir bo'limi hisoblanadi. Oddiy bitta ruchkani olaylik uni avval loyihasi so'ngra dizayni amalga oshiriladi va natijada ishlab chiqariladi. Bugungi kunda yurtimizda qurilish ishlari jadal amalga oshirilmoqda. Bu esa o'z navbatida loyihalash va dizaynga katta e'tibor qaratish kerakligini anglatadi. XXI asr texnologiyalar asri deb yuqorida aytib o'tgan edik, hozirgi kunda grafik dasturlardan 3 D maks dasturi keng foydalanilmoqda. Barcha loyihachilar shu dastur orqali detallar loyihasini va dizaynni ishlab chiqadi. 3 D maks dasturi shunaqa dasturki, unda barcha buyumlarning loyihasi va dizaynni ishlab chiqsa bo'ladi. Bu dastur deyarli barcha mamlakatlarda keng qo'llaniladi. Jumladan, bizning yurtimizda ham bu dasturdan keng foydalaniladi. Bu dastur lohihachilarni ishini osonlashtiradi. Agar mazkur dasturni umumta'lim maktablaridagi chizmachilik fanida qo'llanilsa yanada yaxshi natijalarga erishiladi. Buning uchun avvalo, o'quvchi chizmani o'qiy bilishi, chizma fanida yetarli bilinga ega bo'lishi kerak, shundagina dasturda biror bir buyumni chizmasini qiyalmay bajara oladi. Fazoviy tasavvur va tafakkur qilish orqali biror buyumni loyihasi yoki dizayni bajariladi. Bu fan o'quvchi yoshlarni tasavvur olamini boyitishga va fikrlashga yordam beradi.

O'quvchilarga badiiy loyihalash dizaynnini o'rganishda turli ijodiy masalalarni yechishni mashq qilinsa bolalarda tasavvur qilish orqali qiziqarli shakllarni yasash ko'nikmasi shakllanadi. 1-chizmaga qaraylik, unda turli shakllar berilgan tasavvurdan kelib chiqib biror detal yasaymiz.

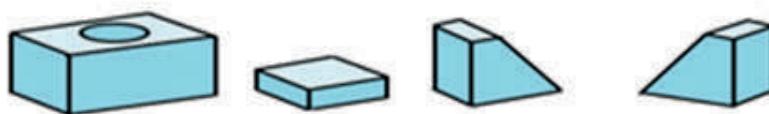

a

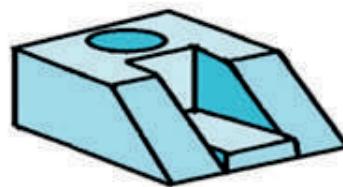
b

c

d

1-chizma

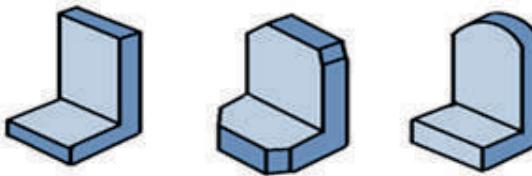
2-chizma

Biz 2-chizmada tasavvur orqali yuqoridagi a, b, c, d detallardan foydalangan holda loyihani shakllantiramiz. Shunga o'xshash ko'plab masalalar mavjud. Yuqoridagi terish orqali bajarilgan bo'lsa, uning teskarisi qirqish, yani olib tashlash orqali ham yangi detal hosil qilsa bo'ladi. Yoki, biror buyumga o'zgartirish kirlitsa bu ham loyihalashga kiradi. Biror bir detalni loyihalagandan so'ng uni yasashga o'tish kerak. Shundagina biz loyihalash (dizayni)ni yaxshi o'zlashtirgan bo'lamiz. Albatta barcha chizmalar kabi loyihalash chizmasi ham aniq o'lcham bilan chiqariladi. Agarda birgina xatolikga yo'l qo'ysak biz kutgan natija chiqmaydi. Chizmachilik fani aniqlikni yaxshi ko'radi. Loyihalash chizmasi V, H, P ko'rinishi va yaqqol tasviri chiziladi. O'quvchi nimadir bajarmoqchi bo'lsa hech bo'limganda shuni hayol qilib ko'radi. O'quvchilarni qiziqtirish va ularni tasavvurini boyitish maqsadida "tasavvur" o'yini va savol javob orqali ular bilimi boyitib borish ham yaxshi samara beradi. Avval uch yoki ikki guruhga bo'linadi va ularga nom qo'yiladi. Va ular dars davomida baholab boriladi. "Tasavvur" o'yinida uchta guruhga alohida bir biriga o'xshamagan detal beriladi u detal V, H, P ko'rinishlari alohida beriladi. Ularni teradi va ularga chalg'ituvchi to'rtta yoki beshta ko'rinish beriladi V, H, P ko'rinishlarni yig'adi va albatta unda detal uchta ko'rinishi chiqadi. Ularga 5, 4, 3 balli sistema bilan ball beriladi. Birinchi bo'lgan guruhga 5, ikkinchiga 4, uchinchi guruhga 3 ball qo'yiladi.

a

b

c

2-chizma

2-chizma, a dagi detalning vazni, yani og'irligini kamaytirish maqsaddida uning shakli, geometriyasi qayta loyihalanadi. Natijada, 2-chizma, b, c lardagi ko'rinishiga keladi. Yoki boshqacha badiiy loyihalash yo'li izlanadi. Shu orqali yangidan-yangi detal loyihalari shakllantirib boriladi. Bu esa o'quvchilarda fanga bo'lgan qiziqish ortishi bilan birga nazariy bilimlarning amaliy bilimlarga bog'liqligini anglash imkoniyatini beradi.

Foydalananlgan adabiyotlar:

1. I.Raxmonov, D.Yuldasheva, M.Abduraxmonova. "8-sinf chizmachilik darsligi". T.: 2015 y.
2. E.I.Ro'ziyev, A.Ashirboyev "Muhandislik grafikasini o'qitish metodikasi". T.: 2010 y.
3. R.Xorunov. "Chizma geometriya kursi". T.: O'qituvchi. 1999 y.

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 27-КЎП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

(13-қисм)

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусаҳҳиҳ: Файзиев Фарруҳ Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 30.04.2021

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000